

De munitiefabriek te Dordrecht

Deel 2 – De opdrachten

Het huidige bedrijventerrein van KROHNE aan de Kerkeplaat te Dordrecht heeft een interessante geschiedenis. Vanaf 1925 tot 1937 neemt de “N.V. Nederlandsche Patronen, Slaghoedjes- en Metaalwarenfabriek te Dordrecht” de grond voor het eerst in gebruik als industrieterrein.

Het interieur van de hulzenwerkplaats. Deze bevond zich in het grote fabrieksgebouw met de 7 puntaken zoals die achter de portierswoning staat afgebeeld op de luchtfoto in deel 1 uit de vorige Flow Talk. Bron: Kenniscentrum Nationaal Militair Museum in Soesterberg.

Bekend is dat in Dordrecht patronen voor pistolen, geweren, pistoolmitrailleurs en lichte mitrailleurs werden geproduceerd voor met name de Nederlandse overheid en Argentinië. In 1929 werd een contract gesloten voor de levering van 10 miljoen stuks kaliber 7,9 x 57R mm patronen voor mitrailleurs van het Nederlandse leger.

Een voorbeeld van een levering aan Argentinië betreft patronen die waren bestemd voor met name het kaliber 7,65 x 53 mm Argentijnse Mauser Model 1891 geweer. Een foto van de “Patronensamenvoegingsafdeling en Pakkerij” en 2 bewaard gebleven verpakkingen met inhoud zijn het levende bewijs dat deze productie daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Er is verder weinig over deze leveringen bekend.

De “Patronensamenvoegingsafdeling en Pakkerij” in de laboreerzaal. Dit is het interieur van de kleinere fabriekshal met 6 dakpunten die staat afgebeeld op de luchtfoto uit 1927. Bron: Kenniscentrum Nationaal Militair Museum in Soesterberg.

Uitvergroot detail van de vorige foto. Elke kist bevatte 1200 stuks kaliber 7,65 x 53 mm patronen voor Argentinië. Op de rechterfoto is het etiket afgebeeld (in de kleuren van de Argentijnse vlag) van een nog bewaard gebleven zeldzame kartonnen doos met 100 stuks kalibers 7,65 patronen (100 Cartuchos “P” Cal 7,65”) zoals deze in de kisten waren verpakt. Op het etiket staat tevens in het Nederlands vermeld: “Nederl. Patronen-Fabriek Dordrecht”. Collectie Jan van Gelderen, lid NVBMB.

De bodem van de in Dordrecht geproduceerde Argentijnse kaliber 7,65 x 53 mm patronen toont het productie jaar (1928). De letters HP zijn de afkorting van "Hirtenberger Patronenfabrik" waar de vestiging in Dordrecht een onderdeel van uitmaakte. FYA staat voor Fusils y Ametralladores of te wel geweer en machinegeweer. Het bodemstempel van 2 stuks kaliber 9 x 17 mm pistoolpatronen bevat eveneens het productiejaar (1932 en 1933) maar hier is de letter "D" van Dordrecht gebruikt. Deze zeldzame pistoolpatronen, gemaakt in Dordrecht, waren bestemd voor het M25 Pistool dat in gebruik was bij het Nederlandse Leger. Collectie Jan van Gelderen, lid NVBMB.

Er is ook een verpakking bewaard gebleven (etiket voorzien van een Spaans opschrift) met patronen bestemd voor de kaliber 9 mm Parabellum model S-1-100 Solothurn pistoolmitrailleur. Het schijnt dat Peru diende als doorgeefluik voor wapens en munitie naar Bolivia en Argentinië. Bolivia en Paraguay waren van 1932 tot en met 1935 in oorlog. Het verhaal gaat dat Bolivia gedurende die zogenaamde Chaco-oorlog de pistoolmitrailleurs met een partij munitie via Peru gekocht had maar dat de Peruaanse kranten daar achter waren gekomen en er een mediahype van maakten. De afgebeelde verpakking uit Dordrecht zou volgens de mondelinge overleveringen van die partij afkomstig zijn. Opvallend is dat de Oostenrijkse directeur van Hirtenberger, Frits Mandl, destijds aandelen bezat in de Zwitserse Solothurn wapenfabriek.

Verpakking kaliber 9 mm Parabellum patronen bestemd voor de model S-1-100 Solothurn pistoolmitrailleur die in gebruik waren in Peru en/of Bolivia. Collectie Harry Telkamp, lid NVBMB.

Volgens officiële bronnen ontvangt de munitiefabriek in Dordrecht in juli 1934 een aanvraag van de regering van Bolivia voor de levering van 30 miljoen geweerpatronen, Dat zijn dus overigens niet de patronen voor de Solothurn pistoolmitrailleur waarvan het bodemstempel aangeeft dat ze in 1932 zijn vervaardigd. Er is op dat moment nog geen officieel embargo voor de uitvoer van wapens en munitie naar Bolivia en Paraguay maar de Nederlandse en Zwitserse Regeringen hadden al wel besloten geen exportvergunningen meer af te zullen geven. Ik weet niet wat de invloed is geweest van de economische crisis van de jaren 30. Maar hoe dan ook; het werk in de patronenfabriek in Dordrecht lag al bijna stil en nu de order uit Bolivia werd gemist dreigde er sluiting. Ook de Nederlandsche Springstoffenfabrieken liepen zo een belangrijke order mis voor de levering van het kruit.

Het ironische is dat vanaf begin jaren 30 de exportbeperkingen, die door het Verdrag van Saint-Germain in 1919 aan Oostenrijk waren opgelegd, steeds verder waren versoepeld. Zo kon de order uit Bolivia worden overgenomen door het moederbedrijf in het Oostenrijkse Hirtenberger en besloot de directie in Oostenrijk om de samenwerking met de vestiging in Dordrecht te beëindigen. Er werd opdracht gegeven om een aantal machines weer terug naar Oostenrijk te sturen.

Oproep:

Als lid van de Nederlandse Vereniging ter Bestudering van Munitie en Ballistiek (NVBMB) ben ik op zoek naar alles (voorwerpen, foto's, archiefstukken, advertenties, krantenknipsels, ooggetuigenverklaringen en dergelijke) over de "N.V. Nederlandsche Patronen, Slaghoedjes- en Metaalwarenfabriek te Dordrecht". De bedoeling is om er een boek over te schrijven. Misschien heeft u in uw familie of vriendenkring nog iemand die iets weet. Ik hoop dat u contact daarover wilt opnemen. E-mail adres is jean.vangelderen@outlook.com.